

DAGSINS MEINING

Stýrisskipan fyri skotum

Tað er at fegnast um, at spurningurin um valdsbýtið í politisku skipanini er komin á dagskránn. Tað eru allar góðar grundir til at taka undir við teimum at-finningum, sum Finnbogi Ísaksson og Jóannes Eidesgaard hava til maktjavnvágina millum løgting og landsstýri. Finnbogi Ísaksson er ikki ein og hvør í hesum høpi. Hann man vera ein tann, ið hevur drúgvastu royndir úr parlamentariska livinum, eitt nú sum tingformaður umframt, at hann hevur verið landsstýrismaður. Jóannes Eidesgaard hevur drúgv-ar royndir sum landsstýrismaður og andstøðuleiðari. Tá hesir báðir rópa varsko eigur at verða lurtað.

Teir vilja vera við, at nýggja siðvenjan við at gera rammulógir hevur broytt maktjavnvágina, soleiðis at landsstýrismenn hvør á sínum øki nú hava fingið nógv meira vald enn løgtingið. Hetta er óheppið, tí løgtingið er hægsta vald í landinum. Tað er einki at ivast í, at báðir hava rætt í sínum atfinningum. Tí eigur nakað at verða gjørt við hendan trupulleikan alt fyri eitt!

Botast um heesar trupulleikar eitt nú við at løgtingið visir hesum stuttu, vánaliga orðaðu og skematisku rammulógunum frá sær. Her er jú í roynd og veru bara tal um nakrar mótatreytaðar løgfrøðiligar ónollur, sum skulu beinast burtur. Og hetta kann bert verða gjørt av tí, sum hevur myndugleika til tess: Føroya løgting. Tað skulu við øðrum orðum setast heilt ódrvísið krøv til tey lógaruppskot, sum landsstýrismenninir leggja fyri tingið.

Men spurningurin er um hetta við rammulógunum eru størsta hóttanin móti fólkaræðinum. Er her ikki talan um ein trupulleika, ið er nógv meira álvarsligur og sum hevur nógv djúpari rótur? Her er nevniliga talan um ein trupulleika, sum stavar frá nøkrum grundleggjandi skeivleikum í sjálvvari tí nýggju stýrisskipanini. Tá nýggja skipanin varð gjord, tykist hon gjord út frá einum djúpum misáliti á tingmenn og einum markleysum áliti á landsstýrismenn og teirra embætisfólk. Hetta í sjálvum sær var eitt vana útgangsstøði. Tað nógv umrødda vatn-tætta skottið millum lóggávuvald og umsitingarvald, sum serstakliga løgfrøðingarnir vóru so fegnir um, er nú vorðið ein forðing og ein hóttan móti sjálvum fólkaræðinum.

Skipanin er nevniliga so fundamentalistisk, at annar parturin, sum fráleið, mátti lúta. Tað er í sjálva skipanina byggdur inn ein spíri til eitt standandi makt-stríð millum løgting og landsstýrismenn Landsstýrið hevur í fyrsta umfari vunnið hetta makstríðið. So einfalt er tað! Tá nýggja stýrisskipanin kom á borðið, var Sosialurin at kalla einasta røddin, ið ávaraði móti at fara so radikalt fram, sum tá varð gjørt. Men tað var sum at sletta vatn á gás - lesið bara álitið frá tí nevnd, sum viðgjörði uppskotið. Nú má sviða sum svøllur ella bindast um heilan fingur. Við vinda aftur til hetta mál í eini komandi oddagrein.

Sosialurin

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
jan@socialurin.fo
Blaðstjóri: Eiríkur Lindenskov
eirikur@socialurin.fo
Figgjarleiðari: Jákup Mørk
jakup@socialurin.fo
Marknaðardeild: lysing@socialurin.fo
Finnbjørg Nattestad
finnbjorg@socialurin.fo
Durita Simonsen durita@socialurin.fo

Sosialurin

Peningastovnar skulu átaka sær váða & ábyrgd

Kristina Háfoss

Løgtingskvinna fyri Tjóðveldisflokkin

Eftir flóð kemur fjøra. Føroyska alivinnan hevur verið uppi á aldu toppi, men er nú í einum djúpum aldu-dali. Søluprísirnir eru lægri enn framleiðslukostnaðurin og ILA sjúkan er farin runt alt landið. Tann váðin, ið einstaklingar, feløg og ikki minst peningastovnar átóku sær - kemur nú til sjónard.

Gjð við váða fylgir ábyrgd. Seinastu árinu hava allir føroyingar kunna frøtt seg um, at alivinnan hevur stað-ið í størum vøkstri. Virkis-fýsnir føroyingar hava tikið seg saman um hugskot, og hava saman við peninga-stovnum o.ø. gjørt dreymar til veruleika. Soleiðis kom alivinnan í 1993 at umboða heili 23% og í 2001 17% av útflutningsvirði Føroya, og gjørdist harvið ein stór og týðandi inntøkukelda fyri landshúsarhaldið.

Men spurningurin er um hetta við rammulógunum eru størsta hóttanin móti fólkaræðinum. Er her ikki talan um ein trupulleika, ið er nógv meira álvarsligur og sum hevur nógv djúpari rótur? Her er nevniliga talan um ein trupulleika, sum stavar frá nøkrum grundleggjandi skeivleikum í sjálvvari tí nýggju stýrisskipanini. Tá nýggja skipanin varð gjord, tykist hon gjord út frá einum djúpum misáliti á tingmenn og einum markleysum áliti á landsstýrismenn og teirra embætisfólk. Hetta í sjálvum sær var eitt vana útgangsstøði. Tað nógv umrødda vatn-tætta skottið millum lóggávuvald og umsitingarvald, sum serstakliga løgfrøðingarnir vóru so fegnir um, er nú vorðið ein forðing og ein hóttan móti sjálvum fólkaræðinum.

Váða og ágóða í góðum tíðum - ábyrgd í ringum tíðum

Men so satt sum heyst og vetur koma eftir vár og summer, og fjøra eftir flóð, so satt er somuleiðis, at tað í búskapi og vinnulívi koma verri tíðir eftir góðar tíðir. Hetta eru náttúrlugir, ið ikki standa til at broyta.

Tí kemur eitt afturstig ikki óvæntað og tá alivinn-an nú er fyri einum bak-kasti - av teimum heilt ringu - eru tað tey, ið hava áttikið sær váðan í góðum tíðum, ið somuleiðis mugu átaka sær ábyrgdina í ring-um tíðum.

Landið veitir karmar og aliloyvir sum tilfeingi
Landið skal sum kunnugt skapa vinnuni karmar - tvs. lógarkarmar, vælføðartæn-astur, altjóða handilsavtal-

ur, undirstøðukervi v.m. - men tá umræður eitt nú ar-beiðsmegi og figging v.m. er hetta upp til vinnuna at avgreiða. Hóast hetta hevur landið higartil veitt ókeypis aliloyvir og hevur harvið latið vinnuni ókeypis til-feingi. Hetta mugu sigast at verða lagaligir karmar fyri vinnuna.

Peningastovnar veita figgjartiligt tilfeingi

Peningastovnarnir hava hinvegin veitt figgjartilgt tilfeingi til alifyrítøkurnar. Talan er um langtíðariløg-ur, ið ikki eiga at verða tik-ið aftur bara tí avkastið ikki er tað sama í dag - sum í gjár. Peningastovnarnir standa við eini ábyrgd yvirfyri alifyrítøkunum, samfelagnum eins væl og fyri teirra egnu fyrítøkum, ið hava stór virðir bundin í alivinnuni.

Alivinnan fer at fløða aftur

Vegna fáu iløgurnar í al-ivinnuna í hesum døgum, vil útboðið av alifiski á al-heimsmarknaðinum helst verða væl minni um 1-2 ár. Samstundis verður spátt av alheims búskaparfrøðing-um, at 2004 verður árið, har heimsbúskapurin fer at verða rætta vegin aftur. Hetta kemur helst at merkja at útboðið av alifiski í kom-andi árum verður minni

enn eftirspurningurin, og harvið hækka prísirnir.

Eisini fer at verða mögu-ligt at tálma ILA sjúkuni í framtíðini.

Vitandi um, at tað aftur koma dagar, vikur og ár, har avkastið verður stórt, og vitandi um at neyðugt er, at peningaliga tilfeingið stóðugt er til staðar skulu føroysku alifyrítøkurnar verða til reiðar ,tá hesir dagar koma, eiga peninga-stovnar at vísa tolni og ábyrgd.

Náttúrlógin tryggjar at tað eftir fjøru kemur flóð - og tryggjar tí, at tolni og ábyrgd vil geva avkast tá av tornar.

Tað almenna bjarga alivinnuni !?

Hetta vita peningastovnar-nir. Men sambært Dimma-lætting royafir stjórin í Føroya Sparikassa - Bjarni Olsen - nú at fiska eftir, at landið skal "bjarga" ali-vinnuni við kapitalinnskoti. Harvið verður roynt at flyta váðan yvir á landið og skattgjaldaran. Hetta vil merkja at peningastovnar-nir skulu fáa ágóðan - men ongan váða og harvið onga ábyrgd.

Tað skal tó gerast púra greitt, at landið fer ikki at átaka sær tann figgjartilga váðan, ið eitt nú peninga-stovnarnir hava áttikið sær og eiga. Hetta bæði tá væl og illa gongur. Tað er ein orsök til, at tað eitur "váði" og ikki "vinningur".

Tað skal tó gerast púra greitt, at landið fer ikki at átaka sær tann figgjartilga váðan, ið eitt nú peninga-stovnarnir hava áttikið sær og eiga. Hetta bæði tá væl og illa gongur. Tað er ein orsök til, at tað eitur "váði" og ikki "vinningur".

Tekur landið á seg váðan hvørja ferð illa stendur til - ja, so er als ongin váði hjá vinnuni. Og harvið heldur ongin ábyrgdarkensla og ongin gróðrabotnur fyri skilagóðum iløgum og fyrítøkum.

Og hvar gongur markið ? Øll skulu væl verða javn-sett. So um ein partur av vinnulivinum skal hava figgjartilgan stuðul - ja, so

VIÐMERKINGAR

VIÐMERKINGAR

VIÐMERKINGAR

enn eftirspurningurin, og harvið hækka prísirnir.

Eisini fer at verða mögu-ligt at tálma ILA sjúkuni í framtíðini.

Vitandi um, at tað aftur koma dagar, vikur og ár, har avkastið verður stórt, og vitandi um at neyðugt er, at peningaliga tilfeingið stóðugt er til staðar skulu føroysku alifyrítøkurnar verða til reiðar ,tá hesir dagar koma, eiga peninga-stovnar at vísa tolni og ábyrgd.

Náttúrlógin tryggjar at

tað eftir fjøru kemur flóð - og tryggjar tí, at tolni og ábyrgd vil geva avkast tá av tornar.

Tað almenna bjarga alivinnuni !?

Hetta vita peningastovnar-nir. Men sambært Dimma-lætting royafir stjórin í Føroya Sparikassa - Bjarni Olsen - nú at fiska eftir, at landið skal "bjarga" ali-vinnuni við kapitalinnskoti. Harvið verður roynt at flyta váðan yvir á landið og skattgjaldaran. Hetta vil merkja at peningastovnar-nir skulu fáa ágóðan - men ongan váða og harvið onga ábyrgd.

Váði og ábyrgd - hond í hond

Alivinnan er í aldudali í hesum tíðum, men søgan og náttúran hevur víst okk-um, at eftir fjøru kemur flóð.

Peningastovnarnir og føroyska samfelagið sum heild hava nógv virðir í alivinnuni. Nú snýr tað seg um, at allir partar, ið hava áttikið sær váða - eisini átaka sær ábyrgd.

Landið hevur skapt karmar og stendur við sítt - eitt nú tá umræður ikki at átaka sær figgjartilgan váða, ið peningastovnar og vinnulívið eiga. Spurning-urin er bara um peninga-stovnarnir fara at standa við sítt og vísa ábyrgd - í fjøru eins og flóð.

Hví eru vit ikki við í »Small Nation Games« - smátjóðaleikunum?

Heri Simonsen

Eingin hevur sæð hala-ferðina á íslendingum síðan oyggjaleikurnar í 1989. Og hvør er so orsøkin til hetta? Orsøkin til, at teir ikki eru við á Oyggjaleikunum longur, er at teir hava funnið eitt betri forum at luttaka í. Hetta forum er "European Small Nation Games" - evropeisku smátjóðaleikurnir. 10. evrope-isku smátjóðaleikurnir vóru hildnir á Malta seinast í mai og fyrst í juni-mánaði, also ein góðan mánaða aðrenn oyggjaleikurnir á Guernsey vóru hildnir. Smátjóðaleik-irnin eru fyri evropeiskar smátjóðir, sum hava minni enn 1 miljón íbúgv. Tað merkir, at t.d. Estland og Albania eru ov stór lond í hesum høpinum. Fyrstu leikurnir vóru hildnir í San Marino í 1985, og hava teir síðani gingið uppá skift

millum smátjóðirnar annað hvørt ár. Ísland varð vertur í 1997. Íslendingar plaga at skifta imillum at verða næst- ella triðjubestir í heiðursmerkjabýtinum.

Luttakandi londini á "Euro-pean Small Nation Games 2003" vóru Kýpros, Malta, Ísland, Luksemburg, San Marino, Monako, Liktin-stein og Andorra. Føroy-ingar hava leikt fótból't, flogból't og handból't imóti flestu av hesum 8 tjóðun-um. Tað hevði verið upp-

VIÐMERKINGAR

VIÐMERKINGAR

VIÐMERKINGAR

lagt hjá okkara fótbólts-kvinnum, og báðum flog-bólts-landslíðunum at verið við á "Small Nation Gam-es", og leikt imóti londum, sum høvdu verið á einum høgum, men kortini ikki ræðandi støði. Tað hevði eisini verið eitt gott høvi hjá einstaklingaitrótta-reinunum at roynt seg imóti hinum 8 evropeisku smátjóðunum. Hilmar Jan segði í ÚF aðrenn báðar flogbóltsfinalurnar at

nógvir av hinum oyggja-búgvunum vóru ikki sín tjóðsang líka nógv, sum føroyingar! Men tað sigur seg sjálvt! Tey umboða ikki eina tjóð, tey umboða ein landslut ella viðhvørt bara eina kommunu í einum størri landi. Dømi um hetta eru: Gotland, Isle of Wight, Rhodos, Ynis Mon, Saaree-ma, Prince Edward Island, Hetland, Orknoyggjar og Hitra. Tað eru bert Føroyar og Grønland, sum hava sitt

egna tungumál og eina ser-staka mentan av oyggja-leikaluttakarunum. Hini práta enskt, svenskt, est-iskt, walisiskt ella grikst. Og eru tey partur av einum størri mentunarbólki. Bert nokur fá tandur á Man og á Jersey práta uppruna-málið. Lagnuna hjá hetl-endska málinum kenna vit. Í stódd og í fólkatali eru oyggjábólkarnir okkara javnlikar. Men talan kann aldryn verða um ein "lands-dyst" tá tú spælir imóti ein-ari kommunu ella einum landsluti. Høvdu vit lut-tikið á "Small Nation Gam-es" hevði talan verið um ein landsdyst, ella landadyst í hvørjari kapping. Næstu smátjóðaleikurnir verða í Andorra í 2005. *Min spurn-ingur til ÍSF-nevndina er: Verða Føroyar við á "Euro-pean Small Nation Games" í Andorra í 2005?*

Kunnu vit ikki vísa størri virðing fyri meiningini?

Búi Tyril

Viðvíkjandi tí ið á enskum verður rópt "e-mail" ella "email" (ein stytting av "electronic mail"): Hví í allari viðu verð skulu vit kalla tað "teldupost" ella "t-post"? Hví ikki halda seg meira nágreiniliga til inni-haldið í sjálvum hugtakun-um og kalla tað "e-post" ella "epost" -- um tað yvir-høvir skul umsetast?

Hetta við epostinum er kanska ikki nakað størvegis at blása upp; hinvegin peik-ar tað á ein keðiligan óvana millum okkum føroyingar: Tað er sum um at nógvir av okkara umsetarar siggja eina dygd í ótrúskapi móti upprunanum. Í veruleikan-um er hetta einki minni enn ein gola, og í nógvum for-um ein háðan imóti teimum ið hava skrivað ella yrkt tað upprunaliga tilfarið.

Tað ringasta við hesum lögna serføroyska ágangi, ið hevur til fragd at broyta meiningina hjá útlanding-um uttan at hesir vita av, er at tilikt kann viðvirka til at skerja okkum mentanar-liga, kann forða fyri upp-lýsing og er tí ofta skaði-ligt. Her kundu nógv dømir verðið tikin fram, ikki minst nógvir vakrir sálmar og annað ið fullkomiliga er vorðið mishandlað í før-oyskum líki og hevur fingið heilt annað innihald enn tað sum stendur í uppruna tekstinum og tilikt er jú syrgiligt.

Tað sama kann sigast um nógv av tíðindunum og nógv av heitunum og hug-tøkunum ið har verða brúkt; tey ljóða ofta so provinsiell at tað er ikki klókt! Og, enn verri: mein-ingin í tíðinda telegramm-um er mangan ikki til at kenna aftur í mun til tað sum til dømis stendur í tí eingilska tekstinum frá Reuters.

Jamen for Christ's sake, umsetarin hevur ongan rætt

til at redigera í tekstinum og meiningini! Tað átti at verið ein sjálvfýlgja at møgular umskrivningar í einari umseting eiga aldri at verða gjørdar, uttan tá ið umskrivning veruliga fremur ta upprunaliga meiningina, og ikki mein-ingina hjá umsetaranum.

So til enn eitt suff: Eg siggi at nógvir málrættir føroyingar leggja sær sjálv-um og øðrum eina við at nýta grammatiska komma-seting. Tað er týðiligt at føroyingar flest hava ið við at fylgja teimum reglum ið galda hesum viðvíkjandi, og tað sama ger seg gald-andi millum danir -- møguliga einasta onnur tjóð sum roynir at halda fast við somu reglur.

Hvørki íslendingar ella hvjar ella norðmenn, ella bretar, vísa seg at brúka hetta tunga slagिð av kommaseting. Tilík kommaseting ger tekstin óneyðuga tungan at lesa, av tí at "tekstflotið" verður

javnan avbrotið av einum komma, og so aftur einum, og so, Gud hjálpi mær, aftur einum...

Lat okkum taka okkurt dømi. Ein natúrligur tekstur kundi sagt: Mikkjal helt seg vera vísan í, at hann ætlaði í grind. Sami setningur við komma-krossfesting býður istaðin: Mikkjal helt seg vera vísan í, at hann ætlaði í grind. Ella: Hon ið átti barnið helt ikki at gráturin var so harður at tað bilti.

Hví ikki gera tað eitt sindur lættari fyri fólk? Vit skilja væl tekstin fyri tí um vit ikki knúsa hvønn setn-ing sundur í berari komma-seting! Tí skjóti eg upp, og eg rokni við at nógv taka undir við mær, at vit seta komma eftir meira einfald-um reglum, til dømis eftir hvar tað kennist natúrligt at hava komma.

Statoil-bólkurin letur 2.6 mill. kr. til gransking við atliti at alivinnu

GRANSKING

Tiðindaskriv

Nú verður farið undir at kanna, hvussu aling og alisfrøðilig modell til tess at finna fram til hóskaði útgerð at brúka í harðbalna økinum kring oyggjarnar í Føroyum. Samstarvspart-urin University of New Hampshire er millum fremstu granskingar-stovnar innan menning av alitøkni at brúka á harðbalmum økjum.

Vegleiðarar hjá Øy-stein Patursson verða Knud Simonsen, Ph.D., lektari á Náttúruvísinda-deildini, saman við pro-fessara á University of New Hampshire.

Verkætlanin verður liðug á sumri 2007.

Statoil-bólkurin figgjar meir

Statoil-bólkurin hevur frammanundan figgjað triggjar aðrar Ph.D.-verkætlanir á Náttúru-vísindadeildini. Tann fyrsta av hesum er liðug og varð vard fyri Ph.D.-heitið í juni 2003; hon var um mekanisk egin-leikar hjá undirgrundini. Hinar báðar eru í gongd. Ein teirra er um hettir at kanna seismisk signalir, og hin snýr seg um at menna eitt stoddfrøðiligt modell fyri alduviður-skifti við Føroyar. Har-aftur figgjar Statoil-bólkurin eitt 2 ára Post. Doc. granskingarstarv á Náttúruvísindadeildini, umframt at bólkurin hevur latið figging til setan av professara í partiðustarv og til uppbygging av BS-verkfrøðiútbúgving inn-an kolvetni.

Verkætlanin
Verkætlanini fer at menna ástøðiliga og verkliga vitan um út-

an øll fakfeløg og úti á arbeiðsmarknaðum.

Tað eigur av landsstýri, løgtingi, at vera skipað so-leiðis fyri, at allur stættar- og lonarmunur verður av-markaður nú í heyst.

Okkum tørvar búskapar-, samfela-, húsarhalds-, handils-, vinnulivs- og ídnaðarlaga tillagan til broytingar í livsviðurskift-unum.

Okkum tørvar á sama hátt at fáa skipa javnvágina innan áðurnevnda og fyri-beina politisku (restrik-tiónir) avmarkningar.

Tað er avgerandi neyðugt at gremja áðurnevnda til-tøk, skulu vit skapa øllum somu kappingarteytir, grundarlag, í Føroyum.